

LAJTHA: LÁTTÁL-E VALAHA

A népdal lefelé kvintváltó, dór hangnemű. Egyetlen „szabálytalansága” a második sor záróhangja: nem fel-, hanem lelépő szekund. Így nem engedi, hogy a negyedik sor a pusztá árnyéka legyen, ellenben a hangnem tercét érintve rímelteti a harmadik sor ugyane hangra érkezését. A sorok tripódikusak (háromütemesek), vagyis három fő súly esik mindegyikükre. Ezt a löktetést oldja Lajtha László a 6/4-re tágítva értelmezett nagy ütemekkel, s a bennük alkalmazott szinkópával. A zongora mély regiszterének unisonója balladisztikus homályt von a szokásos metaforikus előzményt adó kezdőversszak köré.

A nem markáns hangnemiségű sötét kísérődallam mintha G tonalitást hordozna – alkalmazkodván a dal felső kvintsíkjához. Ahol pedig a C tonalitást kellene egyértelműsíteni, annak szubdominánsára horgonyoz. Az alaphang harmóniájának ki nem mondásával a szöveg kérdőjelét érzékelteti.

Természetillatú F-dúr bomlik ki az F basszus fölött. Alaphelyzetű – tehát erőteljes – ugyanakkor modális – tehát hajlékony – akkordfűzés vezet tovább 5/4-re zsugorított taktusokban. A hangzatok itt is, a dal második versszaka alatt helyreálló 6/4-es löktetésben is törten szólalnak meg. Mintegy a magát kísérő énekmondó értelmező harmóniai ezek, s moll-dominanciájuk ellenére a vastag és csaknem kivétel nélkül alaphelyzetű felrakásból adódóan nyomatékosak. A lényegi közlés: *Kedves szeretőmnek / Csak a híre hallik* végén meglepő álzarlattal kilép a c-dórból d-moll irányába. Hogy a hír susogna a nyolcadmozgásban? Aligha gondolt erre a zeneszerző. Elég is, ha bennünk keletkezik ilyen érzet. A költészet érzéki tünemény: lehet, hogy egy arcsímítás épp máshol kelt bizsergést.

A zeneszerző dolga, hogy a felvetett új motívumot használja. Ezúttal 4/4-re tagolt átvezető ütemekkel készíti elő a harmadik strófát. *Elmehetek aztán / Fel s alá az utcán* – a nyolcadok szaporázása akár a mozgást is illusztrálhatja. A rejtett 4/4 úgy simul a felszín 6/4-éhez, hogy azzal nem ütközik, inkább mintha ritmikai kiegészítése lenne annak. *Senki sem mondja mán / Jöjj be édes rózsám!* A tekergő nyolcadok itt alaphangnemünk, a c-dór dominánsára kúsznak föl. Az oktáv-dallam azokkal a hangokkal vág a kivezető szakasznak, amelyekkel a bevezetőt indította. Kontraszobjektumként azonban új akkordok tűnnek föl. Közös meghatározójuk az F és G hang ütköztetése: hangnemünk szubdominánsának és dominánsának disszonanciája. Ismét egy F-alapú hangzat, de már nem pasztorális dúr, hanem terc nélküli üres kvint. A záróütem elején pedig megint egy A-alapú: de már nem moll, már csak emlékeztet a 11. ütem vészjósló modulációjára. Újabb szekundsúrlódás borzolja lelkünket (G és A között az utolsó előtti akkordban, szeptim távolságban), majd C tonikánk fölött marad a feloldatlan F–G feszültség.

Hiszen lezajlott a dráma: *Csak a híre hallik... Senki sem mondja mán...*

Láttál-e valaha

Andante

Lát - tál - e - va - la - ha Csip - ke - bo - kor ró - zsát,

p

4 Csip - ke bo - kor ró - zsát, Két szál ma - jo - ran - nát? *sempre p e molto armonioso*

Poco meno

poco a poco rit. Mi - kor az vi - rág - zik,

7

9 An - nak sza - ga ér - zik, Ked - ves sze - re - tőm - nek

A-1054

11 *poco a poco accel.*

Csak a hí-re hal-lik.

p non legato

14 **Tempo I**

El-me-he-tek ez-tán Fel-sa-lá az ut-cán

16

Sen-ki sem mond-ja mán Jöjj be é-des ró-zsám!

18

pp

8va 1

A-1054